

RESPECT VOOR HEN DIE VIELEN

Het verzetsmonument van Renswoude

1940

1945

AAN HEN DIE VIELEN

RESPECT VOOR HEN DIE VIELEN

Het verzetmonument van Renswoude

VOORWOORD

Op de rotonde midden in Renswoude staat het verzetsmonument. Ieder jaar op 4 mei leggen we met z'n allen kransen en bloemen bij dit monument. Waarom is er zo'n monument? Sinds wanneer staat het daar? Wie waren de inwoners van ons dorp waarvan de namen op de gedenkstenen staan? Wat is er met hen gebeurd? Op die vragen geeft dit boekje antwoord.

Simone Beijer heeft op verzoek van de gemeente de antwoorden op die vragen verzameld en opgeschreven. De gemeente heeft dat aan haar gevraagd, omdat het monument in de nacht voor Koninginnedag, 30 april 2006, ernstig beschadigd is door brandstichting. Iedereen was heel erg geschrokken en verdrietig. Vooral de familieleden van diegenen, waarvan de namen op het monument staan.

Ik hoop van harte dat iedereen die dit leest zal begrijpen dat het monument in ons dorp iets heel bijzonders is, dat respect en aandacht verdient. Op 4 mei 2007 en de jaren daarna zullen we weer rond het herstelde monument staan om te herdenken. Kom jij ook?

Burgemeester K.F.H. Schorer

HET ONTSTAAN VAN HET VERZETSMONUMENT VAN RENSWOUDE

In 1946 wilden de inwoners van Renswoude graag een monument voor de Renswoudenaren die in de oorlog waren omgekomen, omdat zij bij het verzet hadden gezeten. Want door dat monument zou niemand ooit kunnen vergeten wat zij voor ons land en dus ook voor Renswoude hadden gedaan. Ook zou niemand die verschrikkelijke oorlog kunnen vergeten. Jan van 't Riet, Hendrik Vermeulen en Willem van Buren hebben in 1947 een commissie opgericht. Deze commissie maakte een plan en liet een ontwerp maken door architect A.H. Nes uit Barneveld.

Dit plan werd opgestuurd naar het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. De overheid moest namelijk goedkeuring geven voor het plan. Deze goedkeuring kwam op 2 maart 1949.

Op 1 mei 1949 was het monument klaar en op 4 mei van dat jaar was de eerste dodenherdenking bij het nieuwe monument. Tot die tijd werd de dodenherdenking gehouden bij het herdenkingskruis op de begraafplaats. Dit kruis was daar direct na de oorlog geplaatst.

Het nieuwe monument werd geplaatst op de hoek van de Dorpsstraat en de Barneveldsestraat. In 2000 maakte men op dat kruispunt een rotonde. Toen de rotonde klaar was, is het monument verplaatst. Nu staat het monument in het midden van die rotonde.

Op het monument staan de namen van de zeven mannen, die in de oorlog zijn omgekomen. Zij waren betrokken bij het verzet, omdat zij het onrecht niet konden verdragen.

De 5 meter hoge vierkante zuil is breder aan de onderkant. Aan alle vier de zijden is een gedenksteen aangebracht. Op één gedenksteen staat “Aan hen die vielen”. Op de andere drie staan de namen van de zeven mannen met hun geboorte- en sterfdatum.

DE VERNIELING VAN HET MONUMENT 30 APRIL 2006

In de nacht voor koninginnedag, 30 april 2006, is het verzetsmonument van Renswoude in brand gestoken. Het monument raakte enorm beschadigd. De nabestaanden en met hen het hele dorp, waren heel erg geschrokken en verdrietig door deze onbegrijpelijke daad. In overleg met de nabestaanden werd besloten de dodenherdenking op 4 mei wel door te laten gaan, bij het beschadigde monument.

Tijdens deze herdenking werd op verzoek van de nabestaanden, het gedicht “Respect” voorgelezen door Simone Beijer. Dit gedicht had zij speciaal voor deze gelegenheid geschreven.

RESPECT

*Hoe leg ik uit wat er is gebeurd
aan hen die achterbleven?
Die al zoveel hebben getreurd,
zelf wel de oorlog overleefden.*

*Hoeveel woorden heb ik nodig,
voor iets waar ik maar niets van snap?
Alles wat ik zeg, lijkt totaal overbodig,
bij het aanschouwen van deze misselijke grap.*

*Een zwartgeblakerd monument,
met namen van echte helden.
Beschadigde stenen, die elke dag consequent
de geschiedenis van onze vrijheid vertellen.*

*Is de oorlog dan toch al vergeten?
Is vrijheid iets wat je achteloos verbrand?
Respectloos vernielen, zonder geweten
zover kunnen we toch nog niet zijn in Nederland?*

*Ook ik ga twee minuten zwijgen,
Maar niet zoals ik eerder deed.
In stilte laat ik mijn gebed opstijgen
Heer, maak het onmogelijk,
dat ik die vreselijke oorlog ooit vergeet!*

Simone Beijer

GIJSBERT VAN DE BURGT

(geboren 20-02-1898, overleden 17-03-1945)

Gijsbert van de Burgt werd geboren op 20 februari 1898. Hij was bevriend met Sander Lagerweij en trouwde met een zus van zijn goede vriend, Jannetje Geertruida Lagerweij. Omdat zij gingen wonen op de boerderij tegenover het ouderlijk huis van zijn vrouw, noemde Gijs de boerderij 'De Overweg'. Het adres van deze boerderij was Holleweg C51. Nu heet deze straat de Hopeseweg.

Gijs stond bekend als een zeer principieel man. Hij was al voor zijn huwelijk diaken en later ouderling in de kerkenraad en werd later voorzitter van het schoolbestuur en van de Christelijke Boeren- en Tuindersbond. Hij gunde iedereen het zijne. Zo had hij niet alleen kerkelijke leveranciers, maar zorgde hij er bijvoorbeeld voor om ook bij andersdenkende mensen te kopen. Dit werd door de mensen in het dorp zeer gewaardeerd.

Tijdens de mobilisatie werden er aan "De Voorposten" stellingen gebouwd, die onderdeel uitmaakten van de Grebbelinie. Vanaf 1939 kwamen er steeds meer Nederlandse soldaten naar Renswoude/Scherpenzeel. De dreiging vanuit Duitsland werd steeds groter en er werd een grote evacuatie georganiseerd. Het vee werd vanuit Amerongen naar Ammerstol aan de Lek verscheept en vader Gijs ging naar Berkenwoude. Zijn vrouw en kinderen vertrokken naar Alkmaar. Na een week kwam het gezin terug.

Er hadden vreselijke gevechten plaatsgevonden en hun boerderij was geraakt door granaten, maar de boerderij werd hersteld. En terwijl Nederland bezet werd door de Duitsers, kwam het gewone

leven weer op gang. De stellingen werden afgebroken en er reed een Duitse chauffeur die het materiaal wegbracht. Ook die kreeg koffie bij de familie Van de Burgt, want zo zei Gijs: "Verbergt de eenzamen niet". Dus ook de Duitsers kregen koffie. Gijs was tegen het nationaal socialisme, maar toen in 1942 de Arbeidsdienst mensen begon te verzamelen om in Duitsland in de fabrieken te werken en niet veel later ook de Joden werden opgepakt, werd boerderij "De Overweg" een veilige schuilplaats voor 2 vaste gasten en vaak ook mensen die alleen overnachtten.

Op 16 december 1944 werd de boerderij "De Beek" van zwager Gerard Lagerweij overvallen en Gerard, Sander, een paar neven en evacués werden meegenomen. Gijs en een andere buurman werden gedwongen de koeien te melken op "De Beek", terwijl de Duitsers een pistool op hun hoofd gericht hielden. Op een gegeven moment zei de Duitser tegen Gijs dat het de boeren in de omgeving net zo zou vergaan als de mensen van deze boerderij. Dit was een soort van waarschuwing.

Gijs zorgde ervoor dat zijn zoon Jan, die inmiddels 16 was, uit de kerk niet mee ging naar huis. Die zelfde avond hoorde Jan bij de kerk, dat zijn vader was meegenomen door de Duitsers.

Tijdens de overval op de boerderij van Gijs was Cor Bos, de commandant van het verzet, ook aanwezig. Dankzij zijn valse persoonsbewijs werd hij wel meegenomen, maar tewerk gesteld in Deventer, waar hij van wist te ontsnappen. De Duitsers hebben nooit geweten, wie ze gevangen hadden genomen. Gijs werd afgevoerd naar Apeldoorn en later naar Amersfoort. Hier had het verzet ook al weer een lepel in de pap. Iedere dag overleden er zo'n 3 tot 4 mensen. In die kisten werden dan ook levende personen meegenomen, zodat die konden ontsnappen.

Gijs was bijna aan de beurt toen hij op 2 februari 1945 op transport werd gezet naar Neuengamme, bij Hamburg. Van hieruit werd hij doorgezonden naar Wöbbelin.

Dit is het gedenkteken langs de weg van Wöbbelin naar Ludwigslust, op de plaats waar het kamp is geweest. Er staan 450 namen op deze stenen, waaronder die van Gijsbert van de Burgt.

Door het transport en de ijzige kou waren er bij aankomst een aantal personen overleden. Van de 48 Nederlanders die in het kamp gevangen hebben gezeten, hebben er maar 3 de oorlog overleefd. Wöbbelin was een kamp in opbouw. Gijs moest helpen bouwen aan een kamp van 600 bij 900 meter. Zij moesten een houten omheining maken, maar ook stenen barakken bouwen, waarin de Amerikaanse krijgsgevangenen zouden worden ondergebracht. Doordat de Duitsers hun administratie goed bijhielden werd er na 1976 bekend dat Gijs van de Burgt op 17 maart 1945 is overleden aan dysenterie en paratyfus.

In 2005 is pas bekend geworden, dat hij op de dodenlijst stond vermeld als nummer 62. Dit betekent dat hij hoorde bij een groep van 83 overledenen, die begraven zijn bij de dorpskerk in Wöbbelin. Hierdoor weten zijn nabestaanden, waar hij ongeveer begraven ligt en hebben ze zijn graf kunnen bezoeken. Gijs van de Burgt werd 47 jaar oud en hij nam geen wapen ter hand in de oorlog. Hij deed, volgens zijn nabestaanden, wat hij dacht dat goed was, ook volgens Gods woord en dat was zorgen voor zijn

medemensen, die zijn hulp tijdens die vreselijke oorlog goed konden gebruiken.

Hij liet een vrouw en acht kinderen achter en een lege plaats in zijn omgeving.

WILLEM GIJSBERT VAN DE FLIERT
(geboren 11-03-1893, overleden 20-07-1945)

Willem Gijsbert van de Fliert woonde op boerderij “Zeldenrust” aan de Barneveldsestraat. Dit is nu het witte huis op nr. 26, net na het dijkje. Hij woonde hier met zijn vrouw en zes kinderen. Samen hadden ze een kuikenbroederij.

Van de Fliert was een conservatieve, intelligente man. Hij was notabel van de kerkenraad, had in de gemeenteraad en in het bestuur van de christelijke school gezeten. Hij was ondernemend en liet samen met nog iemand “Gooswilligen” ontginnen. Hierop stonden meerdere boerderijen, waarop zijn zoons later zouden gaan boeren.

Het gezin van de Fliert ging tijdens de grote evacuatie ook naar Alkmaar, terwijl vader meeding met andere boeren om het vee naar Zuid-Holland te vervoeren. Bij thuiskomst waren alle broedmachines kapot en alle kuikens dood.

Willem Gijsbert van de Fliert had goed contact met Sander Lagerweij en werd zo ook betrokken bij het verzet. Op de boerderij was een radio aanwezig en het gezin nam ook twee onderduikers op. Deze twee mannen sliepen in het kippenhok, dat verder naar achteren op de boerderij stond.

Vanuit de boerderij liep een draadje naar het kippenhok, waaraan een belletje was gebonden. Zo kon men vanuit de boerderij de onderduikers waarschuwen als dat nodig was. Willem Gijsbert van de Fliert werd gewaarschuwd dat de Duitsers naar hem op zoek waren. Toch vluchtte hij niet.

Op 2 september 1943 werd er een inval gedaan op boerderij "Zeldenrust". Vanuit de boerderij werd er via het draadje een waarschuwing verzonden naar het kippenhok. De onderduikers die lagen te slapen werden gewekt en konden vluchten. Maar bij het doorzoeken van de boerderij werd het draadje ontdekt. Door het draadje te volgen, kwam de vijand bij het kippenhok, waar zij de bedden zagen waar in geslapen was en die nog warm aanvoelden. De onderduikers waren gevluht naar de Schans en de vijand heeft hen niet te pakken kunnen krijgen. De radio werd wel gevonden.

Later is gebleken dat Willem Gijsbert van de Fliert is verraden. Van de Fliert werd gevangen genomen en vervoerd naar Vught, waar hij vervolgens vanaf 2 september gevangen heeft gezeten. Op Dinsdag werden alle gevangenen daar weggehaald en vervoerd naar concentratiekamp Sachsenhausen in Oraniënburg. Deze plaats lag in het oosten van Duitsland en heet nu Brandenburg.

Toen de Duitsers de strijd begonnen te verliezen en het rode leger (de Russen) steeds dichterbij kwamen, haalden zij het grootste deel van de gevangenen weg uit kamp Sachsenhausen. Zij werden verdeeld in groepen van 400 en naar de haven van Lübeck gebracht, waar ze werden ingescheept. De bedoeling van de Duitsers was, om de schepen op de Oostzee te laten zinken en zo alle gevangenen om te laten komen.

Het bevrijdingsleger van Amerikanen en Engelsen zag de Duitse boten op zee en dachten dat het om vluchtende Duitse soldaten ging. De schepen werden gebombardeerd.

Het schip waar Willem Gijsbert van de Fliert op zat werd geraakt, maar Van de Fliert overleefde het en dreef rond op wat wrakstukken in zee.

De graven in Noorwegen en Zweden.

Hij is door mensen uit Zweden uit het water gehaald en naar hun land gebracht. Vanuit Zweden heeft hij een brief gestuurd naar huis, waarin hij schreef, dat hij nog leefde en snel naar huis zou komen.

Het gezin dat tot dan toe nog niets van hun vader had gehoord, was uiteraard heel erg blij en dankbaar. Toen er een telegram kwam, waarin stond dat hun man en vader toch was overleden, was de klap daarom extra zwaar. Het lichaam van Willem Gijsbert van de Fliert was te verzwakt en zijn dood moet een gevolg geweest zijn van de tijd in Sachsenhausen en de reis naar de boot.

In Noorwegen is een internationale begraafplaats voor oorlogsslachtoffers. Op deze begraafplaats ligt ook het graf van Willem Gijsbert van de Fliert, die de bevrijding wel mee mocht maken, maar hier helaas niet lang van kon genieten.

In Renswoude bleef een jong gezin achter, met daarin een lege plaats die hun vader niet meer zou innemen. Zijn naam op het monument herinnert ons aan een bijzondere man, die de vrijheid van Nederland zo belangrijk vond, dat ook hij bereid was om er voor te sterven.

WILLEM VAN DE FLIERT

(geboren 12-05-1911, overleden 12-03-1945)

Willem van de Fliert was een neef van Willem Gijsbert van de Fliert. Ook hij woonde aan de Barneveldsestraat, maar dan iets verder richting Barneveld. De boerderij heette “Groot Wagensveld”. Deze boerderij staat er nu nog en heeft nummer 36.

Willem van de Fliert was getrouwd met Cornelia Verbeek. Zij hadden vier kinderen tussen de 7 jaar en 5 maanden oud en Cornelia was zwanger van hun vijfde kindje. Willem was een hardwerkende boer, zoals er veel waren. Hij stond bekend als iemand die te vertrouwen was en slecht tegen onrecht kon. Daarom werd hij in vertrouwen genomen door leden van het verzet.

De eerste jaren van de oorlog bleef het vrij rustig op “Groot Wagensveld”. Wel gaf het gezin Van de Fliert onderdak aan evacués uit Arnhem, toen deze stad was gebombardeerd. Toch was Van de Fliert niet vanaf het allereerste begin betrokken bij het verzet, maar toen boerderij “De Beek” op 16 december 1944 werd overvallen, zocht het verzet naar een nieuwe plaats om te kunnen vergaderen en nieuwe plannen te kunnen maken.

Achter de boerderij, in het Daatselaarse bos, bouwden de leden van het verzet een hut van oud hout en platen. Hier konden ook de jonge onderduikers die eerder op boerderij “De Beek” woonden zich schuil houden.

Willem van de Fliert wist dat er een hut was gebouwd in het bos achter zijn boerderij. Zo werd hij ook bij het verzet betrokken en gaf hij de onderduikers in de hut eten en wat ze verder nodig hadden.

Deze onderduikers waren nauw betrokken geraakt bij het verzet. Hun namen waren Sander de Kleuver uit Veenendaal en Henk Hekking uit Krimpen aan de Lek.

In de vroege morgen van 7 maart 1945 kwam een verrader, onder dwang, samen met enkele Duitsers, naar de hut. Eén van de leden van het verzet liep buiten. Hij schoot in angst en paniek op de Duitsers en vluchtte weg, door het bos. Deze man overleefde de oorlog wel. Na de schoten werd de hut al snel gevonden. Sander de Kleuver en Henk Hekking werden gearresteerd. Ook Willem van de Fliert en zijn buurman J.T. Wolleswinkel (later wethouder van Renswoude) werden gevangen genomen.

In de voorkamer van boerderij "Groot Wagenveld werden ze tot laat in de middag onder schot gehouden, terwijl ze moesten blijven staan met hun gezicht naar de muur. 's Middags werden ze geboeid en lopend achter paard en wagen naar het kantoor van de Feldgendarmerie in Doorn gebracht.

In Doorn werd Wolleswinkel na een nacht van verhoor weer vrijgelaten, maar Willem, Sander en Henk werden via Doorn naar de gevangenis van de Sicherheitsdienst in Utrecht gebracht. Als laatste ging hun tocht naar het huis van bewaring in Amsterdam aan de Weteringschans.

Op 12 maart 1945, vijf dagen na hun arrestatie, werd er in Amsterdam een SS-er doodgeschoten. Dit gebeurde in een huis vlakbij de gevangenis aan de Weteringschans. De bewoner van het huis en zijn zoon werden gevangen genomen. De Duitsers werden zo boos dat ze als straf 30 gevangen en de vader en zoon, naar buiten haalden.

Ook werden er mensen die daar woonden uit hun huizen gehaald, die als toeschouwers moesten dienen. De dertig gevangen en de vader en zijn zoon werden in drie groepjes van tien, voorgeleid aan 20 agenten van de Sicherheitsdienst. In het Wete-

Boerderij Groot Wagenveld, 1948

ringplantsoen werden al deze gevangenen door die twintig agenten tegelijk doorgeschooten. Eén kogel verdween tussen de mensen die verplicht moesten toekijken en daardoor werd er nog iemand gedood. Tussen deze, in totaal, 33 doden, waren ook Henk Hekking, Sander de Kleuver en Willem van de Fliert.

In het Weteringplantsoen te Amsterdam staat het monument van de gevallen hoornblazer. Hierop staan de namen van al deze slachtoffers. Dus ook van Willem van de Fliert. Zijn naam staat daar alleen verkeerd geschreven, met een V in plaats van met een F, zoals van de Fliert geschreven hoort te worden.

Willem van de Fliert was bijna 34 jaar, toen er op 12 maart 1945 een einde aan zijn leven kwam. Zijn jonge gezin en zijn zwangere vrouw waren heel erg verdrietig. De slachtoffers van het Weteringplantsoen zijn eerst begraven in de duinen bij Bloemendaal. Na de bevrijding werden hun lichamen daar ontdekt en zo kon het lichaam van Willem van de Fliert worden herbegraven in Renswoude.

Op 20 juli 1945 vond deze herbegravenis plaats op de algemene begraafplaats aan de Oude Holleweg in Renswoude. Zijn graf ligt in vak A. nummer 2. Ook de naam van Willem van de Fliert staat op het verzetsmonument van ons dorp.

Maar zijn naam staat ook op de gedenksteen die staat op de begraafplaats van Renswoude. Deze steen is geplaatst door de nabestaanden van de Engelse soldaten, die op die steen genoemd worden.

Deze steen stond eerder op boerderij “Groot Wagensveld”. Daar waren die gesneuvelde Engelse soldaten eerst begraven, omdat hier ook hun rode kruispost was tijdens de oorlog. Ongeveer in juli 1947 zijn deze Engelse soldaten herbegraven in Nijmegen en in de jaren '70 is de steen verplaatst naar de algemene begraafplaats van Renswoude.

JAN VAN DEN HAM

(geboren 04-05-1919, overleden 10-02-1945)

Ook de naam van Jan van den Ham staat op het monument van Renswoude. Ook hij was één van de zeven verzetshelden van wie de namen op het monument staan, omdat zij tijdens de oorlog zijn gestorven, terwijl zij vochten voor de vrijheid van Nederland. Van Jan van den Ham is helaas niet zo veel meer bekend. Zijn familie is vrij snel na de oorlog geëmigreerd naar Canada en zijn daar helaas niet te vinden.

Jan van den Ham groeide op, op een eenvoudige boerderij aan de Biesbosserweg in Renswoude. Hij werkte in Jutphaas als controleur van de Centrale Crisis Controle Dienst (de C.C.C.D.).

Zijn werk zorgde ervoor dat hij contact had met veel mensen in wie hij vertrouwen had en met wie hij gesprekken voerde over de bezetting van de Duitsers in ons land. Hij vond dat hij niet langer kon toekijken en wilde zich ondanks zijn jonge leeftijd, verzetten tegen het onrecht en het geweld. Hij was een verzetsman in hart en nieren en wist dat hij daardoor soms “handelend moest optreden”. Hij zag dat als zijn plicht en verantwoordelijkheid.

De Duitsers kregen te horen van zijn werk en waren naar hem op zoek. In september 1944 werd hij helaas verraden en arresteerden de Duitsers hem thuis. Hij werd vervoerd naar Neuengamme en die koude winter werd hij ziek en op 10 februari 1945 overleed hij op de leeftijd van 25 jaar. Ook hij neemt in de geschiedenis van onze vrijheid een bijzondere plaats in.

CORNELIS KOETSIER

(geboren 21-10-1909, overleden 22-02-1944)

Cornelis Koetsier, zijn roepnaam was Kees, was bakker in Renswoude. Hij leefde met zijn vrouw en 2 zonen, Tonnie en Kees in het huis bij de bakkerij. De bakkerij was te vinden aan de Dorpsstraat, tegenover de Molen, waar nu de brandweerkazerne is.

Hij kende de mensen in het dorp goed en zij herkenden hem aan zijn witte jas en aan de grote mand op zijn fiets. Kees Koetsier was een moedige man. Het duurde dan ook niet lang of hij kwam bij het verzet. De loods achter de bakkerij was een soort verzamelpaats geworden. Daar stonden fietsen van de mensen uit de

buurt, want anders namen de Duitsers ze in beslag, maar ook de jukebox van het café van Kees Vink was daar verstopt. Er kwam steeds meer bij, later ook wapens.

In die oude loods kwam de buurt bijeen om naar de radio te luisteren. Er werd vanuit de bakkerij een snoer gerold, zodat er stroom was en men ontvangst had. Via de radio kwam Kees ook bij de ondergrondse terecht en kwamen er ook twee onderduikers in huis. Er werden spullen uit vliegtuigen gedropt, bij restaurant De Dennen. Zo stond er een grote mand in de loods met jam en andere etenswaren, maar ook met wapens. Deze werden dan door Kees verborgen. Waarvoor de wapens precies werden gebruikt, is bij de kinderen van Kees niet bekend.

De wapens stonden in huis achter de linnenkast. Op een dag kwam de kapper, die NSB-er was, Kees waarschuwen dat iemand hem had verraden. Hij adviseerde Kees te vluchten. Deze man was NSB-er omdat hij zijn gezin met veel kinderen anders niet kon onderhouden. Hij stond niet achter de praktijken van de Duitsers, daarom waarschuwde hij mensen en dit keer ook de bakker. Naar deze waarschuwing heeft Kees niet geluisterd, waarom is helaas niet bekend.

De volgende zondagmorgen, 23 januari 1944, werden ze overvallen door NSB-ers. Dit weten de kinderen van Kees nog, omdat er Nederlands werd gesproken. Eén van de onderduikers haalde de linnenkast los en wees aan waar de wapens lagen. Hij verraadde de man die hem in huis had genomen.

Kees Koetsier werd gevangen genomen en naar het huis van bewaring in Amsterdam gebracht. Zijn vrouw en kinderen zijn gevlucht naar Vorden, waar zij konden onderduiken op een boerderij. Na een tijdje kwamen zij terug naar de bakkerij en moest het gewone leven verder. De vrouw van Kees zocht hem tweemaal op in de gevangenis en Kees schreef verschillende brieven naar huis. Hij schreef vooral over zijn vertrouwen in God.

Op 22 februari 1944 wilde zijn vrouw Kees weer opzoeken in het huis van bewaring, maar zij werd tegengehouden door de bewaking. Ze mocht er niet in, dus kwam zij weer terug naar huis. Een dag later kwam haar zus haar vertellen, dat in de krant stond, dat Kees de dag ervoor, op 22 februari, was doodgeschoten voor het vuurpeloton in Overveen. Na de bevrijding ging de vrouw van Kees met hulp van haar zonen en een knecht door met de bakkerij. Op 26 november 1945 werd het lichaam van Kees Koetsier herbegraven in Renswoude.

In een artikel van de Veenendaalsche Courant van 30 november 1945 staat geschreven, dat op een donkere mistroostige dag het stoffelijk overschot van Cornelis Koetsier werd herbegraven op de begraafplaats van Renswoude. Bij het graf stonden twee grote kransen van het verzet en er werd door veel mensen een woord gesproken. Kees werd moedig genoemd. “Vele mensen hebben in de oorlog niet vermoed wat een groot strijder hij was voor ons Vaderland”, staat er geschreven. Zijn collega’s van het verzet en zijn familie hebben nooit tevergeefs bij hem aangeklopt. Hij was een ontzettend trouwe vriend. Ook werd toen de hoop uitgesproken dat zijn dood niet voor niets zou zijn, maar een “lichtende fakkel op de weg der toekomst”.

En zo is het ook geworden. Zijn dood was niet voor niets. Hij streed voor onze vrijheid en was bereid daarvoor te sterven. Daarom staat zijn naam tussen die van de zeven helden op het monument van Renswoude

Kees Koetsier met zijn vrouw en één van zijn zonen voor de bakkerij aan de Dorpsstraat.

GERARD LAGERWEIJ

(geboren 08-12-1899, datum en plaats van overlijden onbekend)

Gerard Lagerweij was vader van 5 kinderen en woonde met zijn gezin op boerderij “De Beek” in C52, wat nu de Hopeseweg is. Lagerweij was een rechtvaardig man, die graag een discussie voerde. Hij wist heel goed wat hij wilde en was recht door zee. Een man die met de vuist op tafel sloeg en zei hoe het moest gebeuren. Hij was ouderling in de zelfde kerk als zijn zwager Gijsbert van de Burght, wiens boerderij tegenover boerderij “De Beek” lag, maar ook een echte ondernemer. De melkfabriek gaf geld voor de melk, maar Lagerweij besloot dat er meer aan verdiend kon worden, daarom werd de Utrechtse melkveehoudersbond opgericht, waar Gerard Lagerweij secretaris van was.

In 1939 begon de mobilisatie en werden er veel stellingen gebouwd. Ook waren er veel militairen in de buurt te vinden. Alles leek erop dat Duitsland Nederland zou gaan binnenvallen, dus werd er gewerkt aan een grote evacuatie van mensen en dieren. Op 10 mei 1940 brak de oorlog uit en werd het vee geëvacueerd naar Zuid-Holland. Dit gebeurde via Amerongen, naar Wijk bij Duurstede waar het vee met boten werd afgevoerd. De mensen uit de buurt vertrokken naar Alkmaar. Ook het gezin Lagerweij. Nu de oorlog uitgebroken was, kon iedereen maar net op tijd weggkomen. Na een week in Alkmaar te hebben gezeten, wilde Gerard weer terug naar huis. Ondernemend als hij was, huurde hij een bus en het gezin vertrok samen met meerdere mensen uit de buurt terug naar huis.

De boerderij bleek behoorlijk te zijn beschoten. Er waren om het huis heen ongeveer 45 gaten die veroorzaakt waren door granaten. Zeven van die gaten zaten in de moestuin, die net voor het huis lag.

Tot 1942 gebeurde er niet veel. Omdat Duitsland ook in oorlog was met Rusland, moesten de Duitse mannen naar het oostfront. De Duitsers lieten toen de Nederlandse mannen werken in de fabrieken in Duitsland. Degenen die niet wilden, doken onder en zo begon langzaam maar zeker het verzet.

Op een dag stond er een man achter de boerderij, die tegen Gerard zei dat hij opgeroepen was om naar Duitsland te komen, maar hij wilde de “moffen” niet helpen. Hij vroeg of Gerard een onderduikadres voor hem wist. De man mocht in de hooiberg blijven tot er een adres was gevonden.

In die tijd moest al het vee dat werd geboren worden gemeld en al het graan en de melk moest worden afgegeven aan de Duitsers. Lagerweij zorgde ervoor een beetje graan achter te houden, maakte zelf wat boter en meldde niet al het nieuw geboren vee aan. Dit was ook een vorm van zijn verzet. Later kwamen er ook onderduikers en Joden, die op de boerderij werden verborgen.

De mensen kregen in die tijd vlees- en voedselbonnen als ze een stamkaart bezaten. Dit betekende dat er voor de onderduikers, die geen kaart hadden, ook geen bonnen waren. Die moesten natuurlijk wel ergens vandaan komen. Het voedselbonnentransport gebeurde per fiets en er ging dan ook een extra agent mee. Het verzet zorgde ervoor dat die bonnen werden gestolen en weer werden verdeeld tussen de onderduikers en Joden in de omgeving. Ook werden er overvallen gedaan op gemeentehuizen, daar werden persoonsbewijzen (een soort paspoorten) gestolen en lieten ze bevolkingsregisters verdwijnen. Dit zodat de Duitsers niet konden zien, hoeveel mannen er in een dorp woonden.

Gerard deed zelf niet mee aan die overvallen, maar de bonnen, persoonsbewijzen en wapens werden verborgen op de boerderij.

Hij was met name betrokken bij het verzet door het huisvesten van onderduikers en het hebben van de opslag. Dat er steeds nieuwe onderduikers waren, was voor het gezin heel gewoon. Zo kwam er een keer een engelse militair die krijgsgevangen was en had kunnen ontsnappen van een trein. Deze man kwam via de ondergrondse terecht bij Gerard. Later bracht het verzet hem over de Rijn naar onze bevrijders.

Er werden geen grote controles gehouden. Er kwamen wel eens Duitsers eten halen en als er een vliegtuig neergestort was, werden er wel eens lichte huiszoekingen gedaan, maar daar werd nooit iets gevonden.

Tot die bewuste dag op 16 december 1944. Die dag werd er door de Feldgendarmerie, een grote huiszoeking gedaan en werden de wapens gevonden. Gerard, drie van zijn zoons en zijn broer Sander, ook betrokken bij het verzet, die op die dag daar toevallig in de kamer zat, werden samen met anderen afgevoerd.

Eerst naar het kasteel van Scherpenzeel, waar Gerard tegen zijn zoon Johan zei, dat hij binnenkort zou sterven. Hij las zijn zoons een stukje uit de bijbel voor en zei hem goed te zorgen voor zijn moeder en broers en zussen. Sander waarschuwde Johan dat op zijn boerderij alles moest verdwijnen, omdat daar natuurlijk ook gezocht zou gaan worden.

Johan mocht naar huis, samen met zijn broer Kees, ze waren pas 14 en 12 jaar oud. Hun broer Lammert van 16 jaar, werd samen met Cor Bos, een commandant van het verzet, die een vals persoonsbewijs had en die de Duitsers niet herkend hadden, te werk gesteld in Deventer, maar zij wisten te ontsnappen. Alle mannen werden vervoerd naar Apeldoorn en later naar Amersfoort. Gerard was de enige die vanuit Apeldoorn naar Doetinchem werd gebracht, naar gevangenis De Kruisberg. Daar kon de Sicherheitsdienst hem verhoren zo vaak ze wilden. Op 3 februari 1945 werden de mannen uit Amersfoort, ook broer Sander en zwager Gijsbert,

via Doetinchem waar Gerard ook werd ingeladen, per trein vervoerd naar Neuengamme. Een werkkamp dichtbij Hamburg.

In Neuengamme loopt de administratie tot 15 maart 1945. Daarin is terug te vinden dat Gerard al in februari is opgenomen in een ziekenbarak van Neuengamme. Zijn broer Sander heeft hem daar nog vier keer bezocht. Helaas is er daarna niets meer te vinden. In de dodenboeken tot en met 15 maart staat zijn naam niet vermeld.

Vanuit Neuengamme is iedereen vanaf 15 maart vervoerd naar een ander kamp. Die boeken beginnen pas eind april, ook daar staat Gerard niet in vermeld.

Het vermoeden bestaat dat Gerard is overleden tijdens het transport van Neuengamme naar het nieuwe kamp. Helaas is daar niets van terug te vinden. Gerards kinderen weten nog steeds niet, hoe, waar en wanneer hun vader is overleden.

Gerard Lagerweij werd op 17 december 1944 voor het laatst door zijn gezin gezien. De dag dat hij werd afgevoerd naar Apeldoorn om later via de gevangenis in Doetinchem vervoerd te worden naar Neuengamme in Duitsland. Hij kwam niet meer thuis in Nederland, het land waarvoor hij zijn leven gaf. Maar hij is één van de vele mannen die gevochten hebben voor de vrijheid waarin wij nu nog mogen leven.

SANDER LAGERWEIJ

(geboren 16-01-1908, overleden 11-03-1945)

Sander Lagerweij, de broer van Gerard, wiens naam ook op het monument staat, woonde op boerderij “Groot Overeen”. Deze boerderij staat nog aan het einde van de Molenstraat.

Sander woonde daar met zijn gezin van tien kinderen. Hij was een hardwerkende man met een handelsgeest. Hij was lid van de gemeenteraad, van de boeren- en tuindersbond. Hij stond altijd klaar voor mensen die het moeilijk hadden en was dus heel sociaal voelend. Hij leefde met de mensen mee. Ook was hij jarenlang ouderling. Bij hem was iets koud of heet, maar niet lauw. Ook had hij een hekel aan mensen die zich neerlegden bij de bezetting van de Duitsers en daar de bijbel bij betrokken. Want in Romeinen 13 staat “Alle machten over u gesteld zult Gij gehoorzaam zijn”. Sander was het hier niet mee eens en had al snel door dat de vijandige Duitsers niet deden wat bedoeld werd met de machten uit deze bijbeltekst.

Hij was mede-organisator van de grote evacuatie van het vee op 10 mei 1940 en hield zich bezig met het afvoeren van het vee, dat met boten naar Groot Ammers werd gebracht. De mensen in die tijd verwachtten niet echt een oorlog. Ze dachten: “In de eerste wereldoorlog is Nederland niet bezet, het zal nu ook wel niet gebeuren.”

Toch werden er voorzorgsmaatregelen genomen en trokken de mensen en de dieren weg van de Grebbelinie. Sanders gezin ver-

trok naar Sint Pancras, een plaatsje net boven Alkmaar en na de capitulatie ging Sander mee naar Zuid-Holland om het vee weer op te halen.

In 1942 kwam het verzet op gang. Dit waren veel mensen die vroeger zelf in het leger hadden gezeten. In die tijd kwamen er ook langzaam verhalen los over de Duitse concentratiekampen waar Joden werden vergast. Sander werd lid van de landelijke knokploeg met veel oud-militairen. Vier daarvan kwamen zeer regelmatig op de boerderij. Op de boerderij van Lagerweij werd er gezorgd voor 13 onderduikers en 14 evacués en kinderen. De boerderij was wel groot, maar dit waren heel veel mensen. Toch werd er ruimte gemaakt voor iedereen die dat nodig had.

Het verzet wilde de Duitsers tegen werken om de mensen te helpen die dat nodig hadden. Sander regelde veel onderduikadressen en was een belangrijk contactpersoon voor het verzet. Hij was altijd al een echte regelneef en dit talent kon hij nu veelvuldig gebruiken.

In de buurt van Renswoude vergaderde het verzet in een put van ongeveer 8 x 8 meter. Op een avond hoorden ze een vliegtuigspullen droppen bij restaurant De Dennen. Ze gingen erop uit en vonden wapens, die bij Gerard, Kees, maar ook bij Sander in huis werden bewaard. Iedere zaterdag ging Sander bij zijn broer Gerard koffie drinken. Ook op 16 december 1944. Hij zat aan de tafel bij zijn broer toen zo'n dertig agenten van de Feld-gendarmerie de boerderij overvielen en een grote huiszoeking kwamen doen. Die avond werden Sander en zijn broer Gerard afgevoerd naar Huize Scherpenzeel, samen met nog een aantal mannen en drie van de zoons van Gerard. Eén van de zoons van Gerard kreeg van zijn oom Sander te horen dat hij als hij vrijgelaten werd direct zijn tante en neven moest waarschuwen. De zoons van Sander waren zelf namelijk ook nauw betrokken bij het verzet en op de boerderij zou veel bewijsmateriaal te vinden zijn.

Teus Lagerweij, Sanders zoon, weet nog dat boekhouder Gersen het gezin kwam waarschuwen dat hun vader was meegenomen. In hele korte tijd werden alle wapens, persoonsbewijzen en ander belastend materiaal verbrand en verborgen.

Wim Hoeksema van het landelijk verzet kwam in een gestolen pak van de Sicherheitsdienst informatie inwinnen. Het gezin schrok zich een ongeluk, maar het bleek hier om een vriend te gaan. De onderduikers werden allemaal weggebracht naar andere adressen, alleen de evacués bleven. De drie oudste zonen doken ook onder, maar kwamen na een week of drie weer terug. Tot die tijd was er nog steeds geen huiszoeking gedaan en niemand snapte hoe dat kon. Die verwachte huiszoeking heeft ook nooit meer plaatsgevonden, waarom kan tot op de dag van vandaag niet verklaard worden.

In Huize Scherpenzeel zijn Sander en zijn broer Gerard meerdere malen verhoord. Daar lieten ze aan de zoon van Gerard duidelijk merken dat ze dachten niet lang meer in leven te zullen zijn. Hoogstwaarschijnlijk hebben ze verwacht dat ze doodgeschoten zouden worden. Sander is vanuit Scherpenzeel met zijn zwager Gijsbert van de Burgt en vele anderen vervoerd naar Apeldoorn.

Op 3 februari 1945 zijn zij allemaal met de trein naar Neuengamme vervoerd. Ook broer Gerard, die in Doetinchem gevangen had gezeten, zat op dat zelfde transport. In de administratie van Neuengamme staat onder andere dat Sander zijn broer Gerard verschillende keren heeft opgezocht in de ziekenbarak. Maar Sander zelf werd ook ziek. Hij overleed op 11 maart 1945 aan dysenterie, dat is diaree, waarbij bloed wordt verloren.

Een meneer uit Putten die het kamp wel overleefde, heeft de familie na de oorlog nog een keer gesproken en verteld dat hij hun vader heeft gekend. In Neuengamme zijn meer dan 100.000 doden gevallen. Er is geen graf van Sander Lagerweij gevonden, zijn lichaam is naar alle waarschijnlijkheid verbrand.

Sanders zonen zijn bij het verzet gebleven en hebben net als hun vader geholpen met de bevrijding van Nederland, waardoor wij in staat zijn tot op de dag van vandaag in vrijheid te kunnen en mogen leven. Het gezin Lagerweij heeft hun vader altijd gemist.

DANKWOORD

Een boekje als dit mogen schrijven is heel bijzonder. De zeven namen op het monument hebben voor mij betekenis gekregen. Deze mannen, stuk voor stuk zo verschillend, deelden allemaal één ding. Ze waren rechtvaardig. Ze konden niet tegen onrecht en dus verzetten ze zich.

Ik ben de nabestaanden van deze mannen heel dankbaar, dat zij hun vaak zeer emotionele herinneringen hebben willen delen. Niet alleen met mij, maar met iedereen die dit boekje zal lezen.

En ik hoop dat iedereen die dit boekje leest zich bewust zal zijn, van de moed van deze zeven mannen. Maar ook van de gezinnen die ze hebben moeten achterlaten. En dat als we met dodenherdenking bij het monument staan, een ieder van ons de namen zal lezen en zal weten, wie deze mannen waren en wat ze betekend hebben voor onze vrijheid.

Simone Beijer

VERKLARING VAN MOEILIJKE WOORDEN:

- Sicherheidsdienst : Geheime dienst die bestond uit enkele duizenden agenten. Ze verzamelden informatie en gaven die door aan de belangrijkste Duitse staatslieden.
- Feldgendarmerie : Duitse militaire politie
- Concentratiekamp : Een kamp waar mensen onder militaire dwang gevangen werden gehouden en vaak ook werden gemarteld en gedood.
- Evacuatie : De verplaatsing van personen van een gevaarlijke plaats vanwege dreiging of het plaatsvinden van een gevaarlijke gebeurtenis.
- Ondergrondse : De organisatie die zich verzette tegen de bezetting van de Duitsers.
- Arbeidsdienst : De Duitse organisatie die ervoor zorgde dat Nederlandse mannen aan het werk gingen in Duitse fabrieken.
- Dolle Dinsdag : Dit was dinsdag 5 september 1944. De Nederlanders gingen die dag de straat op met vlaggen en vaandels, omdat ze dachten dat ze bevrijd zouden worden.
- N.S.B.-er : Iemand die lid was van de Duitsgezinde Nationaal Socialistische Partij.
- Capitulatie : Overgave. Een internationale verklaring waarbij de bezetter verklaard de strijd te staken.
- Voedselbonnen : Wanneer er eten werd gekocht, moesten de mensen naast geld ook bonnen inleveren. Omdat er niet genoeg eten voor iedereen was, werd er hiermee voor gezorgd dat iedereen een kleine hoeveelheid eten kon

- kopen. Het eerste wat op de bon te krijgen was, in de oorlog, was suiker.
- C.C.C.D. : Centrale Crisis Controle Dienst was een dienst die door de Duitsers in Nederland (tijdens de bezettingsjaren) was opgericht. Deze Controleurs hadden tot taak om zwarte handel gedurende de oorlogsjaren te bestrijden (zwarte handel = het illegaal verhandelen van goederen en voedsel tegen hele hoge bedragen)
- Conservatief : Behoudend en ouderwets
- Geallieerden : Soldaten uit landen die ook in oorlog waren met Duitsland, zoals Canada, Engeland en Amerika en die ons kwamen bevrijden.

In overleg met de nabestaanden, heeft De Oranjevereniging van Renswoude een actie gehouden onder de inwoners van Renswoude. Die konden door het geven van een klein bedrag een “steentje bijdragen” aan het nieuwe monument. Zo werd er een gedeelte van het bedrag voor het herstel bij elkaar gebracht.

Een gedeelte van het bedrag wat De Oranjevereniging bij elkaar heeft gebracht is gestort in een nieuw opgericht fonds. “Het monumentenfonds”. Dit fonds kan gebruikt worden voor het onderhoud aan het verzetsmonument op de rotonde, maar ook voor het monument op de begraafplaats en dat bij restaurant De Dennen.

Bij het verschijnen van dit boekje is iedereen druk bezig om het monument te vernieuwen, zodat op 4 mei 2007 de dodenherdenking gehouden kan worden, bij het herstelde monument.

Colofon

Dit boekje is geschreven door *Simone Beijer*.
En in opdracht van de gemeente *Renswoude*,
gedrukt in een oplage van 2250 stuks.

Gratis verspreid onder alle inwoners van Renswoude
en de kinderen van de groepen acht van de
christelijke basisscholen De Borgwal en De Stiffhorst.

<i>Eindredactie</i>	: Simone Beijer
<i>Vormgeving</i>	: Simone Beijer in samenwerking met Woudenbergse Drukkerij bv
<i>Omslag</i>	: Fred van Hardeveld
<i>Drukwerk</i>	: Woudenbergse Drukkerij bv, Nijverheidsweg 50, 3931 CX Woudenberg, tel: 033-2863498.
<i>Reacties</i>	: simonebeijer@kpnplanet.nl

Met dank aan Hans van de Pol